

تەۋنى ھەلبۇزاردنە پېشۋەختەكەي سەرۋكۆماری لە ئېران

24-06-2024

نووسەرەكان

زريان رۆژھەلتى

كورتە: ئالېرەۋە دەردەكەۋىت كە ئەگەر سىنارىيۆيەكى ھاوشىۋەي ھەلبۇزاردنى رابردوو روونەدات كە تېيدا بەشېك لەكاندېدە موحافزەكارەكان لە نېۋىشاندا قالىباف سەرۋكى ئىستاي پەرلەمان لە قازانجى رەئىسى كىتابوونەۋە، رىكابەرىي سەرەكى لە نىۋان محەمەد باقرى قالىباف، مەسعود پزىشكىيان و سەئىدى جەلىلى دا ئەبىت.

له كۆتايپه كاني ئم مانگدا ههلبژاردنى پيشوهختهى سهرۆكايهتى كۆمار له ئيران له ههلمومهرجىكى ئالۆزى سياسهتى نيوخۆبى و نيودهولتهى، ههروهها له سيبهرى قهيرانىكى كهلهكهبووى ئابووريدا بهرپوهدهچيت. ههرحههه چاوهپانى گۆرانىكى گهوره لهه ههلبژاردنه ناكريت و سهرهراى ئهوهى كه بهتهواوى ئازاد نيبه، بهلام وهك ميكانيزمىك بۆ ركا بهريه نيوخۆبپه كاني دهسهلاتى سياسى له ئيران رۆلى ههيه. ئم ههلبژاردنه وهك تاقىكردهوهيهكى گرنگ دهبيت بۆ ههريهك له موخافزهكاران و ريفورميسته كاني ئه و وئاته. تهگهري سهرهكيب بهردهم موخافزهكاران يهكانگيرى نيوخۆبپه و، گرفتى گهوهري ريفورميستهكانيش رازى كردنى خهلكه بۆ ئهوهى بچنه سهر سندوقه كاني دهنگدان. وادياره ئم ههلبژاردنه لهرووى نوپكردهوهى رهوايى بۆ كۆى سيستم و ئامادهكارى بۆ تهگهري گهراوهوى ترهههه، بايهخىكى گهوهري بۆ رابهري ئيرانيش ههيه.

لهوانهيه ريگههه بهبهشدارىكردى كانديدىكى ديارى ريفورمخواز لهه ههلبژاردنهى سهرۆكايهتى كۆماردا پهيوهندى به بابتهى بهشدارى خهلكهوه ههبيت. ئهويش له كاتىكدا كه له ههلبژاردنى پيشوودا، ريگه به ريفورميسته دياره كاني ئه و وئاته نه درابوو كه خۆيان كاندي بكن. ركا بهري نيوخۆبى موخافزهكارهكان لهلايهك و ركا بهري ئهوانيش لهگهه مسعود پزشكيان دهتوانيت كارىگهري لهسهر گهرموگورپى ههلبژاردن دابنيت. بهپى ئامارى فهرمى حكومهت، ريژهى هاوبهشى بهشدارىكردى له 13 ههلبژاردنى سهرۆكايهتى كۆماردا 66% بووه، بهلام له دوايين ههلبژاردندا له سالى 2021، ئه و ريژهيه بۆ 49% [دايهزوه](#). به شيوهى ريژهى له هههه پارىزگاكانى ئيراندا، بهشدارى خهلك 20% كه ميبى كردوه. له 17 پارىزگاگاشدا ئه و كه مكرده له سهرووى 20% وه بووه كه تاران به 41.98% كه متر له ريژهى هاوبهشى بهشدارى لهپلهى يهكه مدا بووه. دواتر پارىزگاى كوردستان (سنه) ديت كه 39.4% كه مى [كردوه](#). ئه و كه مكرده زۆره له ئازهربايجانى شهرقى شوپى نيشيته جيبوونى ئازهربيهكان، ههروهها لهلاى عه ره به كاني خوزستان و هه ندىك له شاره گهوره كاني ديكه ئيرانيش به و جۆره زۆر بووه. ريژهى هاوبهشى بهشدارى خهلك له ههلبژاردنه كاني په رله مانيشدا 59% بوو كه ئه مسال بۆ 41% دابه زى. ئه وهش واتاى ئه وه يه كه بىجگه له ههردوو پارىزگاى خۆراسانى باشوور و كۆهكولويه و بوير ئه حمه د كه نيكه 6% زيادى كردوه، به شيوهى ريژهى له پارىزگاكانى ديكه دا، بهشدارى خهلك 16% كه ميبى كردوه و، له 14 پارىزگاگاشدا ئه و كه مكرده له سهرووى 15% بووه. ئه وهش له شوپىكى وهك تاران 37% و له كرمانشان 31% له ئيسفه هان 21% له ئازهربايجانى شهرقى 18% و له خوزستان و سيستانيش سهرووى 15% بووه. وهك ديار ده بيت، هاوشيوهى دوايين ههلبژاردنى سهرۆكايهتى كۆمار له 2021، تاران و شاره گهوره كاني ديكه ئيران و ناوه ندى گروهه ئه تنى و مه زه هيبه كاني وهك كورد و ئازهرى و عه ره ب و به لوچ له ليستى سهره وهى ئه واننه كه بهشداريان كه مى كردوه.

ئه و كه مكرده له بهشدارى ههلبژاردن ئه نجامىكى گرنگى لى ده خو پندريته وه: له شاره گهوره كاني وهك تاراندا خواستى چينى ناوه پاستى شارنشين و، له چواردهورى ئيرانيشدا مه يلى گروهه ئه تنى و مه زه هيبه كان بۆ بهشدارى له ههلبژاردن كه مى كردوه .

به شيوه يه كى گشتى 77% [داينشتوانى ئيران](#) له شاره كاندا ده زين كه سهرووى 68 مليون كه س دهكات، له چه ندى سالى رابردودا گه شهى به رهه مى نيوخۆبى GDP ئيران به ريژهى 3.8% گه شهى كردوه، به لام هاوشانى ئه و گه شه كردنه، هه ليكار زيادى نه كردوه. سالى رابردوو ريژهى گشتى بىكارى له ئيران 9% بووه به لام له نيو گه نجان له سنوورى 15% بووه. له گهه هاتنى ئيداره ي بايدن دا، به به راورد به سه رده مى تره مپ، داها تى فروشى نه وتى ئيران زيادى كرد. ههروهها 40% داها تى ده ولته تيش له باجه وه ها توه كه ئه وه به گشتى دۆخى داها تى باش كردوه، به لام هه ئئاوسان خه لكى هه راسان كردوه. وهك سالى 2023، له سهرووى 40% بووه كه له وه شدا گرانبى نرخی خۆراك به ريژه يه كى 40% [يه شداربووه](#). گرانبى به جۆرىك تهنگى به خه لكى ئيران هه لچنويه كه نيكه 77 مليون كه س له و وئاته يارمه تيه كى دارايى راسته وخۆ له ده ولته و هه رده گرن. ئاله و ئئاوه شدا چينى نيوه پاستى كۆمه لگه له زير گوشارىكى تاقه تپرووكينى ئابووريدا يه. هه ندىك پنىانوايه كه به ره وه بچوو كبنوه وه رويشتوه، ئه مه بىجگه له وهى كه داواكارى سياسى چينى نيوه پاست له گهه ل سياسه تى ئىستاي حكومه تدا يه كنا گريته وه. ريگه هان به كانديدىكى ريفورمخوازه كان كه پيشتر هه وزى دهنگى ئه وان زياتر له نيو چينى نيوه پاست بووه، له وان هيه بۆ ئاشنكرده وهى ئه وه به شهى كۆمه لگه بۆ سندوقه كاني دهنگدان بيت. بىجگه له وه، له وان هيه هينانى پزشكيان كه گوتارىكى ميانه رپه وانته ترى سه باره ت به مافى گروهه ئه تنيه كان هه يه، خواستى هاندانى بهشدارى ئه و گروهه پانه ي له پشته وه بيت. و ابا وه كه باوكى محمه د باقرى قاليباف كوردى خۆراسان و دايكى پزشكيانيش كوردى مه هاباد بيت، يان لانيكه م خۆى له وئى له دايك بوو بيت. ئه مه بىجگه له وهى كه باوكيشى ئازهره ييه. جه ختكرده وه يشى له وهى كه پئويسته گروهه ئه تنيه كان له ئيداره ي ده ولته بهشدارين، جووله يه كه بۆ راکيشانى خه لكىكى زۆر له و گروهه پانه بۆ سندوقه كاني دهنگدان.

به شيوه ي گشتى، ئه و راپرسى يانه ي كه بئاوده كرپنه وه، ئاراسته ي كه ميبوونى ريژهى ئه وان ه پيشانده دات كه گوتوو يانه به دننبايه وه بهشدارى له ههلبژاردن دهكهن يان به پىچه وان وه گوتوو يانه بهشدارى ناكهن. له به رامبه ردا ريژهى ئه وان هى كه دوودلن زيادىان كردوه. راپرسى يه كى ئيسپا پنىوايه 42.5% ي خه لك بهشدارى دهكهن و راپرسى يه كى ناوه ندى ليكۆلينه وهى په رله مانيش ئه وهى به 45.5% زانيوه. ئيسپا ريژهى بهشدارى نه كردنى به 27.2% و دوودله كانيش به 30.5% [دانوه](#). ناوه نده كه ي په رله مانيش ئه و ريژه انه ي به پين ريژه ندى، به 21.4% و 31.8% [دانوه](#). هه لبه ت ريژهى هاوبه شى ئه نجامه كاني 7 راپرسى ئيسپا، ناوه ندى ليكۆلينه وهى په رله مان و زانكۆى ئيمام سادق

48% بووه. هه ندىك لهر راپرسىيانه ي كه دهكرين نيشانه ي پرسىاريان له سهره، به لام وهكو تاكه داتايهك ئه وپش تهنيا بو زانينى ئاراسته ي دهنگه كان گرنگن نهك بو پيشبينييه كى تهواو دروست. له دوايين هه لېژاردنى ئيراندا كه مانگى 3ى ته مسال كرا 61 مليون و 172 هزار و 298 كهس مافى دهنگدانان هه بووه و ئه گهر به گشتى ئه وه به بنه ما وه بگرين، به پيى ته نجامى راپرسىيه كان، له وانه يه دهورى 29 مليون كه سيك به شدارى له هه لېژاردن بكن. هه روه ها به كويزه ي ريزه ي هاوبه شى ته نجامه كانى ته و راپرسىيانه بيت، دهنگى سه عىدى جه لىلى له دهورى 23%، پزشكيان 20.5% و قالىبافيش 20% و نه و 3 كانديده كه پتريش دهورى 6% ده بن. ليزه دا براوه ي يه كه م ته وانه ده بن كه هيشتا دوودلن كه دهورى 30.5% دهكات. بو يه له سيناريو يه كدا كه موخافزه كاره كان به كنه گرن و، هه روا به چهن كانديده وه به رده وام بن و، نه و ريزه يه ش وهك خوى به سهر كانديده كاندا دابه ش بكرىت، نه وسا نه گهرى رويشتنى هه لېژاردن بو خولى دووم دپته ناروه، چونكه هيجيان ناتوانن زورينه ي ره ها بنه وه. خو نه گهر نه و دهنگه خو له ميشيه ش بو پزشكيان پروات، نه وسا چانسى هه يه كه له خولى يه كه مدا به جياوازيه كى كه ميش بيت بياته وه، به لام نه گهر موخافزه كاره كان له خوله كى نه وه ددا به كبرن و، هه موو دهنگه خو له ميشيه كه ش بو پزشكيان نه پروات، نه وسا به نه گهرى زور كانديدىكى موخافزه كار ده بياته وه. خالىكى ديكه ش نه وه يه كه له 13 هه لېژاردنى رابردوى سه رو كايه تى كو ماردا به شيوه ي ريزه يى 7% دهنگى پووچل هه بووه كه له دوايين دانه ياندا، نه و ريزه يه 12.8% و اتا 3 مليون و 708 هزار و 870 دهنگ بووه كه نه وش وهك فاكته ريكى ديكه كاريگه رى له سهر پيشبينييه كان داده نيبت.

ئاليزه وه ده رده كه وپت كه نه گهر سيناريو يه كى هاوشيوه ي هه لېژاردنى رابردوى روونه دات كه تييدا به شيك له كانديده موخافزه كاره كان له نيويشاندا قالىباف سه رو كى ئيستاي په رله مان له قازانجى ره ئيسى كشابوونه وه، ركه به رى سه ره كى له نيوان محمه د باقرى قالىباف، مه سه ود پزشكيان و سه عىدى جه لىلى دا نه بيت.

له نيو موخافزه كاره كاندا، قالىباف كه ساپه تيه كى سه ربازي- سياسى ئيرانه كه پنده چى باوكى له كورده كانى خوراسان بيت، نه مه چواره م جاره كه به ته ماى سه رو كايه تى كو ماره. له 2005 دا سه روو 4 مليون دهنگى برده وه، له 2013 دا نه وه ي كرده دهورى 6 مليون و له 2017 شدا به قازانجى ره ئيسى له هه لېژاردن كشابوه. له دوايين هه لېژاردنى په رله مانى ئيرانيشدا به خوى و حيزى داد و گه شه پيدانى ئيران كه به نزيك له وه داده نريت، له چوارچيوه ي هاوپه يمانيه كدا به ناوى شان(نه نجومه نى هاوپه يمانى هيزه كانى شوپشى ئيسلامى) به شدارى له هه لېژاردندا كرد و، سه ره پاى ركه به رى نيوخوى موخافزه كاره كان، بو جارى دووم به سه رو كى په رله مان هه لېژاردرايه وه. گه وه ترين ته گه ره ي به رده م قالىباف ركه به ره موخافزه كاره كانى خو به تى. هه ر له وه هاوپه يمانيه ي خوى، عه لپه رزا زاكانى سه رو كى شاره وانى ئيستاي تارانش به شداره. پنده چىت به ره ي پايدارى كه دوومه ين گرنگترين هاوپه يمانى موخافزه كارانه و يه كيك له وه زيره كانى كابينه ي نه حمه دى نه ژاد سه رو كايه تى دهكات، زياتر له سه عىدى جه لىلى نزيك بيت. هه رچند گوتويه تى كه پشتيوانى خوى له كانديده كان ده خاته دواى گفتمو گو له **گه ليان**. ترسى دووباره بوونه وه ي نه زمونى نه حمه دى نه ژاد واپكردوه كه به شيك له سه ركرده ي موخافزه كاره كان به دوودلييه وه سه رى براره ي جه لىلى بكن. سوپا پاسدارانى ئيرانيش راكه يان دووه كه پويسته سه رو كى كومارى داهاتوو **ته گه ره ساز** نه بيت، كه ده شى وهك ته گه ره ساز بو رابه رى ئيران ته رجه مه بكرته وه! نه وه شى راكه يان دووه كه ناكري بيته هو ي لاوازيونى به ره ي موخافزه وه. ره حيم سه فه وى راويزكارى سه ربازي رابه رى ئيرانيش گوتويه تى با خه لك، يه كى هه ليزرين كه خوى به كه سى دووم بزاني و له گه ل رابه ردا ناكوكى **نه بيت**. به نه گه رى زور نه م قسانه ي سه فه وى ئامازه يه كه بو نه زمونى نه حمه دى نه ژاد و روخانى له سه رو كايه تى كو ماردا كه هه نديكجار پيچه وانه ي رابه رى ئيران سياسه تيان كردوه. نه نجومه نى يه كيتى هيزه كانى شوپشى ئيسلامى كه دهورى 13 كورسى له په رله مان هه يه و له موخافزه كاره نهرتييه كان، پشتيوانى كه مسته فا پور محمه دى نهكات. هيشتا به ته واي روون نييه كه هه ر سن هاوپه يمانيه كه ي ديكه ي موخافزه كاره كان (سبه يننى ئيران، توري ستراتيژى يارانى شوپش- شريان- و هاوپه يمانى هيزه گه له ريه كانى شوپشى ئيسلامى-امنا) خو يان بو كى يه كلا ده كه نه وه. به لام خودى هه بوونى نه و ليسته زوران، نيشانه ي هه بوونى به رزه وه ندى و درزى ديكه يه له نيو موخافزه كاره كان. به نه گه رى زور تا نه و كاته ي كه رابه رى ئيران مابيت گوپرايه لى نه وه ده بن.

به نه گه رى زور هه ركاميك له وه كانديده انه بيه نه وه، ته نانه ت نه گهر پزشكيانيش بيت، كيشه يه كى نه وتو بو ده سه لاتي رابه رى ئيران دروست نايبت. مه سه ودى پزشكيان به راشكاوى گوتويه تى كه نه و نه ده توانيت هه موو شت بگورج، نه ده يه وپت له سياسه ته گشتيه كانى رابه رى ئيران ده رچيت. نه مه بيجگه له وه ي نه گه رى ده رچوون پزشكيان يان ته نانه ت به شداريكرده كه يشى ده توانيت وهك ئاماده كاريه ك بيت بو نه گه رى گه رانه وه ي تره مپ كه له وانه يه له كه يسى ئيراندا هاوشيوه ي بايدن نه جوليته وه. چونكه هه لېژاردنيك به ركه به ريه وه (هه رچند كه سنووردريش بيت) كه ژماره ي دهنگه رانى زياى كرد بيت، هه م پيگه ي حكومه ت به هيزتر دهكات، هه ميش په يامى ئاماده يى بو سازان به نه مريكا ده دات. هه لبه ت سياسه تى پشتى په رده هه رچى بيت، دواچار نه وه ريزه ي به شدارى خه لكه كه ياربه كه يه كلا ده كاته وه.